

de qualsevulla població catalana. La carretera, però, fa un revolt i ja ~~eiem~~ quelcom de característic.

Allà baix, junt al pont de l'Ebre, hi ha un morro de roques cobert d'una blancor enlluernadora. Diríeu que es neu si en mig l'albura d'aquella extensa superfície, no hi veiéssiu notes de tots colors, del blau desmaiàt al roig cridaner. Es l'estenedor públic.

Vint-i-cinc metres més avall, sota el pont de ferro, on el tombarell roda amb un formidable soroll s'obria un pintoresc agrupament de bugaderes, el cap lligat amb el típic mocador de crespó; les velles son seques i les joves revingudes, el si i les cames exuberants, roges de galtes i braços, un bé de Déu que fa sospirar En Quimet que els crida tarambanades d'estil indígena i refrena el ruc per contemplar-les millor. Algunes munten el sacosteï amb la roba mollà a les espatlles, altres són a dalt arplegant-la o estenent-la i aquell conjunt, sota la dolcesa del sol hivernenc, enamora els ulls.

Encara per una estona el camí-ral va costejant el riu. Però s'han acabat les notes gaies. El famós Ebre davalla majestuosament entre la desolació d'una terra argilosa. Sembla que en lloc d'aigua fecundant arrossegui petroli.

Ja abans, des de la finestra del vagó, mentre el tren giragonsava per la ribera dreta havíem observat aqueixa característica. L'Ebre va de trànzit amb una corprenedora adustesa. Sols de tant en tant un canyar raquític un miser agrupament d'arbres blancs, uns joncs llotosos de bassa de moll o unes tiges de vímet sense lluc semblen iniciar una gentilesa de viatger discret. Mes allò és tan efímer

els corbs. Aquests turonets, aquestes aus que llueixen al sol amb irisacions de metall brunyit, els homes magres d'una brunesa de cuiro vell, que transiten corbos i pensatius asseguts a la gropa d'un ase de pelatge estarrufat, ocultes les fesomies sota les amples ales d'un mal barret i cobert de la mateixa pols que fa cendrejar els cardots de la cuneta, la cingla i la manta de l'atzembla i l'atzembla i tot, són una visió típica que va reproduint-se amb isèrona impertinència.

— sabríeu pas dir si es tracta de camperols que tornen d'un conreu llunyà o d'ànimes condemnades a un viatge etern per la sòpita llargària d'una ruta on plana un silenci especial de llims i una feixuga melangia de desert.

En Joan i En Quimet traguen el vi de Catalunya ofert pels meus amics. L'un fa escarafalls perquè l'altre no faci excessos. Jo opino que en un camí-ral d'Aragó la bota és més indispensable que enlloc. Dintre el "carro de trabuco" comença la companyonia i la gatzarra. El nostre pràctic parla pels colzes. Entrentant En Quimet ja no inquieta el ruc i respon a la faceciosa parleria del company amb un seguit de ganyotes i ullades exclusivament dirigides a la comprensió dels forasters i que ponderen la "mona" del paísà.

Remuntem una vall pleret a pleret. Un vol de xixells s'abat en un rostoll.

Un dels meus amics s'entusiasma i proposa una emboscada i arma i carrega l'escopeta. Obté l'adhesió absoluta d'En Joan. Diu que En Quimet es indispensable per la seva astúcia i punteria. Aquest home paga amb una cordialitat malaguanyada el seu detractor. Jo, que conec anys ha, l'esquerpia i la vista dels xi-

1 Pel que fa als
homes no

8

xells romane al carro, però cedeixo la meua escopeta al famós Quimet. En Joan, sol amb mi, s'oblida de les regnes contemplant la guerrilla que es desplega pels rostolls. En Quimet marxa a l'extrem més llunyà, lleuger flexible, traïdor, aprofitant marges, desnivells i mates. En Joan no el perd de vista, amb una admiració sincera, ponderativa, fèrvida.

Miri'l com gamba! Què me'n diu. Vaia una cama! No hi ha un millor! El que hi ha és orgull de mitjancer i un veritable fanatisme paternal que encega el nostre guia.

Abans d'arribar a tret els xells fan una voladeta i segueix la persecució.

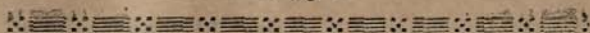
En Quimet tracta de guanyar-los l'avantatge; s'allunya, gairebé no és obirador, vol provar la meua arma, que ell considera infal·lible. Caldrà esperar-lo, i En Joan i jo descendim del carro, estirem les cames i ens sobra temps d'acomplir certs afers que sols un escriptor realista gosaria esmentar.

→ Passem la ratlla divisòria de la província de Saragossa i entrem a la d'Osca. Un pal indicador ens ho innova amb unes lletres blanques sobre un fons blau. Aquest rètol i la "caseta núm. 2" són dues mostres —les úniques— de la cura oficial que hem trobat pel camí. Ja és trobar poca cosa en trenta quilòmetres! Ni un hostalot ni una parella de civils ni un ~~peu de carretera~~ ni una masia ni un llogaret animen el vianant. La fita de l'Estat i la barraca numerada "d'Obres públiques" tenen aspecte de creu i ninjol en aquelles solituds.

El sol es post i l'aire refresca. Ja fosc, assolim el planell de la muntanya. Estones ha que els camperols del ruc han deixat de transitar. Naveguem en una massa l'ombra horitzontal,

Carriaclos
/ 22

9

III

La primera víctima

No fou cap animal de bosc, com ja suposarà el lector que estigui una mica al corrent del que són caceres. En la cacera i en la guerra el primer sacrificat es sempre dels nostres; mai fem mal als del bàndol d'enllà sense haver-ne fet abans, als del bàndol propi.

La nostra primera víctima fou immolada la nit mateixa i era un xai negre — diuen que la carn de xai blanc és menys gustosa — comprat de bella arribada, a un pastor.

En Joan havia calculat que resultaria més econòmic i senzill aquest sistema que l'altre, el conviuent, el de dur ~~el~~ des de Fraga ~~era~~ era el mateix que viatjar amb un infant de pit per camins interminables i despoblats.

Aquella compra del xai no fou un episodi mercantil, sinó una veritable escena de drama tenebrós on el suborn i el segrestament, la sorpresa i la gasiveria, conspiren contra el candor, i la maldat triomfa sobre el bé.

Heu-vos aquí que en caure la nit, a la cabana d'un pastor entren uns forasters.

La família els rep a l'entorn de la llar encesa. No malicien res. Semblen gent de bon faire. Els ofrenen un seient cobert de pells aprop del

10

el bé

comprar
el bé que
dur-lo ell
des de Fraga
car dur
el bé

Cinc minuts més tard entràvem al mas d'En Quimet. Es el millor de la rodalia. Un rústic vestibul, a la dreta la cuina, a l'esquerra la cort, un estatge a dalt i una pallissa anexa, i ja està descrit. Res de cambres i tampanells que es menjen l'espai i compliquen l'endrecada i exigeixen mobiliari. Allí la vida se simplificada d'una fàisó radical. Ni llits, ni taules ni escó, ni cadires, ni lleixes, ni armaris, ni pisa, ni atuells us fan nosa.

La cuina —encara que no s'hi cogui gaire vianda cal enomenar-la així— no és la peça més important de la casa; és la casa entera. I dins la cuina la llar és el tot per no existir res més. Ocupa el fons de les quatre parets, en la socolada de les quals corre un pedris a guisa d'escaló. No hi ha altre forat ni finestra per on pugui penetrar la llum i l'aire que l'inspirall de la xemeneia.

A la cuina de l'hoste hi trobem una impensada concurrència. Tot el pedris és cobert de pells i gairebé ocupat per homes silenciosos, amb aire de pastors, que semblen pastats d'una mateixa argila i rumià un mateixa dèria.

Sota la campana de la llar, penjada d'un clau enorme, cobert de sutge, hi ha una freixura d'aspecte repugnant. Un xic més lluny, un altre clau, sosté una llenca de saginera, i terra enllà, a la cendra, una testa sagnosa de crestat banyut, falcada amb un roc amb no sabeu quin fi, es torra lentament.

No goso preguntar si es tracta d'una preparació culinària primitiva o d'un ritus estrafalari. Els pastors tenen un aire incert; el mateix poden esperar un àpat que un miracle o qui sap si totes dues coses, en llurs habituds, sempre han estat inseparables. El que veig clar es

que, aquelles peces anatòmiques, són trofeus d'una bèstia morta de mala mort que purguen el veri de la marfuga.

El fret viu de la muntanya que ens ha encalcat pel camí ens fa trobar amable aquella llar. Hi estem, bé asseguts a les pells!... Es bell i perfumat el foc del romani! Demés, la mestressa, la muller d'En Quimet, no és lletja.

Sembla dona de regadiu, blanca i enfavada. Té la cara rodona, la boca correcta i freda, els ulls ingenus, duu una còfia al cap i unes falldilles gruixudes amb molts plecs que exageren l'amplitud dels flanes, de gerra inestroncable. Cura del foc amb una atenció plàcida de vestal. Demés, cura d'un tupí de ferro esmaltat d'una forma rara, que a Catalunya passaria per xocolatera.

Un dels meus companys, el més jove i corpulent, tracta de repapar-se en un munt de pells que té al darrera i ella llença un petit esgarip, no res, un ai d'ensurtada, com si veiés trontollar un objecte fràgil, la valor del qual no és pas molt estimable.

A penes s'incorpora, a penes allarga les seves mans grassonetes per evitar la trencadissa.

Cal que un altre gemec més expressiu, més ofegat i tràgic, que ressona dintre el munt d'abrigalls, adverteixi a l'amic que allí hi ha un "crio" de tretze mesos que protesta.

El meu amic no s'ha deixat caure del tot per un atzar, i el meu amic pesa viutanta quilos.

[Faint, illegible text at the bottom of the page, possibly bleed-through or a second page.]